

PROCES CYWILNY SPRAWA O ALIMENTY

Od wniesienia pozwu
do prawomocnego
zakończenia postępowania

redakcja naukowa Aleksandra Partyk
Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk

W Z O R Y

PROCES CYWILNY SPRAWA O ALIMENTY

Od wniesienia pozwu
do prawomocnego
zakończenia postępowania

redakcja naukowa Aleksandra Partyk
Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk

Słowo wstępne Agnieszka Kubiak-Cyrul

Słowo wstępne
Dr Agnieszka Kubiak-Cyrul

Stan prawny na 9 września 2021 r.

Recenzent
Prof. UWM, dr hab. Maciej Rzewuski

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne fragmenty rozdziałów napisali:

Aleksandra Partyk [nr ORCID: 0000-0003-3196-6601] – komentarze naukowe
(materialnoprawne podstawy alimentów, zarys procesu o alimenty,
doręczenia w postępowaniu cywilnym, terminy w postępowaniu
cywilnym i ich przywracanie, ustalanie faktów w sprawie o alimenty)

Tomasz Partyk [nr ORCID: 0000-0002-2337-0616] – komentarze naukowe
(postępowanie zabezpieczające, dwuinstancyjność postępowania
cywilnego), tok postępowania, ważne przepisy, przykłady z orzecznictwa,
wzory pism i orzeczeń, schematy

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8246-550-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Słowo wstępne	15
Od autorów	17
Rozdział 1	
Pisemny etap postępowania	19
Komentarz naukowy: materialnoprawne podstawy alimentów	19
Tok postępowania: przed wniesieniem pozwu	34
Wzór przedsądowego wezwania do uiszczania alimentów	35
Ważne przepisy: alimenty	36
Komentarz naukowy: zarys procesu o alimenty	37
Tok postępowania: od pozwu do wyroku zaocznego	54
Wzór pozwu o alimenty	54
Przykłady z orzecznictwa	57
Ważne przepisy: warunki formalne odnoszące się do pozwu	58
Przykłady z orzecznictwa	60
Ważne przepisy: wartość przedmiotu sporu	60
Ważne przepisy: właściwość sądu	60
Ważne przepisy: opłata od pozwu	61
Wzór zarządzenia w przedmiocie wezwania do usunięcia braku formalnego pozwu	62
Wzór wezwania do usunięcia braków formalnych pozwu	63
Wzór pisma w przedmiocie uzupełnienia braków formalnych	64
Ważne przepisy: badanie braków formalnych pozwu	64
Przykład z orzecznictwa	65
Wzór zarządzenia o doręczeniu odpisu pozwu	66
Wzór wezwania do złożenia odpowiedzi na pozew	67
Wzór pouczenia o prawach i obowiązkach procesowych pozwanego	67

Ważne przepisy: doręczenie odpisu pozwu	70
Ważne przepisy: doręczenia w postępowaniu cywilnym	71
Przykłady z orzecznictwa	73
Wzór wyroku zaocznego w sprawie o alimenty	74
Ważne przepisy: wyrok zaoczny	76
Przykłady z orzecznictwa	77
Komentarz naukowy: doręczenia w postępowaniu cywilnym	78
Doręczanie pism przez komornika sądowego	83
Doręczenia bezpośrednie pomiędzy profesjonalnymi pełnomocnikami ...	86
Doręczenia pism sądowych pełnomocnikom profesjonalnym w okresie epidemii COVID-19 (po 3.07.2021 r.)	87
Tok postępowania: sprzeciw od wyroku zaocznego	90
Wzór pełnomocnictwa procesowego	90
Ważne przepisy: pełnomocnictwo procesowe	90
Przykłady z orzecznictwa	91
Wzór sprzeciwu od wyroku zaocznego	92
Ważne przepisy: sprzeciw od wyroku zaocznego	98
Przykłady z orzecznictwa	98
Wzór postanowienia o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych (w zakresie opłaty)	99
Ważne przepisy: zwolnienie od kosztów sądowych	100
Przykład z orzecznictwa	101
Wzór postanowienia o zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności	102
Ważne przepisy: zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności	103
Przykład z orzecznictwa	104
Wzór zarządzenia o skierowaniu sprawy na rozprawę	104
Ważne przepisy: nadanie sprawie biegu	105
Ważne przepisy: postępowanie dowodowe	106
Przykład z orzecznictwa	107

Rozdział 2

Postępowanie zabezpieczające	108
Komentarz naukowy: zabezpieczenie powództwa w sprawach o alimenty ...	108
Uwagi ogólne	108
Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych	110
Kwestie proceduralne	112
Tok postępowania: postępowanie zabezpieczające	115
Wzór wniosku o udzielenie zabezpieczenia w sprawie o alimenty	116
Ważne przepisy: wniosek o udzielenie zabezpieczenia	117
Przykład z orzecznictwa	118
Wzór postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia	119
Ważne przepisy: postępowanie zabezpieczające	120

Przykłady z orzecznictwa	121
Wzór tytułu wykonawczego w postępowaniu zabezpieczającym w sprawie o alimenty	122
Ważne przepisy: klauzula wykonalności	123
Wzór wniosku o uzasadnienie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia	124
Wzór uzasadnienia postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie o alimenty	125
Wzór wniosku o przywrócenie terminu	127
Wzór postanowienia o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu oraz o odrzuceniu wniosku o uzasadnienie	129
Ważne przepisy: przywrócenie terminu	130
Przykłady z orzecznictwa	130
Komentarz naukowy: terminy w postępowaniu cywilnym i ich przywracanie	132
Przywrócenie terminu do podjęcia czynności procesowej	135
Tok postępowania: postępowanie zażaleniowe	140
Wzór zażalenia na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia	140
Ważne przepisy: zażalenie w postępowaniu zabezpieczającym	142
Wzór zarządzenia o zwrocie opłaty sądowej	143
Wzór odpowiedzi na zażalenie	144
Wzór postanowienia wydanego po rozpoznaniu zażalenia	146
Ważne przepisy: rozpoznanie zażalenia	147

Rozdział 3

Ustny etap postępowania	149
Komentarz naukowy: ustalanie faktów w sprawie o alimenty	149
Dokumenty i wydruki	158
Dowody osobowe	160
Tok postępowania: postępowanie dowodowe i wyrokowanie	161
Wzór wniosku o umożliwienie świadkowi złożenia zeznań na piśmie	162
Ważne przepisy: dowód z zeznań świadka na piśmie	164
Wzór pisma procesowego zawierającego listę pytań do świadka składającego zeznania na piśmie	164
Wzór wniosku o reasumpcję postanowienia w przedmiocie złożenia przez świadka zeznań na piśmie	165
Wzór postanowienia oddalającego wniosek o reasumpcję	167
Wzór zarządzenia o uchyleniu pytań do świadka składającego zeznania na piśmie	168
Wzór formularza zeznań świadka złożonych na piśmie	170
Ważne przepisy: dowód z zeznań świadków	174
Wzór protokołu rozprawy	175

Ważne przepisy: odroczenie rozprawy	177
Wzór pisma procesowego w sprawie udziału w rozprawie zdalnej	178
Ważne przepisy: szczególne tryby procedowania sądu w okresie stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego	179
Ważne przepisy: wydawanie odpisów dokumentów z akt	180
Wzór protokołu rozprawy przeprowadzonej w trybie zdalnym	181
Ważne przepisy: dowód z przesłuchania stron	187
Przykłady z orzecnictwa	187
Wzór postanowienia o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w całości	188
Ważne przepisy: zakończenie postępowania na posiedzeniu niejawnym	189
Wzór wezwania do przedstawienia stanowiska na piśmie przed wydaniem wyroku na posiedzeniu niejawnym	189
Wzór pisma zawierającego stanowisko strony przed wydaniem wyroku na posiedzeniu niejawnym	190
Ważne przepisy: przystąpienie do wyrokowania	193
Wzór zarządzenia o zamknięciu rozprawy na posiedzeniu niejawnym	193
Wzór wyroku wydanego na posiedzeniu niejawnym	194
Wzór pisma z informacją o wypowiedzeniu pełnomocnictwa procesowego	196
Ważne przepisy: wypowiedzenie pełnomocnictwa procesowego	197
Przykłady z orzecnictwa	197
Wzór wniosku o uzasadnienie wyroku	198
Wzór uzasadnienia wyroku w sprawie o alimenty	199
Ważne przepisy: uzasadnienie wyroku	206
Przykłady z orzecnictwa	206

Rozdział 4

Postępowanie apelacyjne	208
Komentarz naukowy: dwuinstancyjność postępowania cywilnego	208
Apelacja	210
Zażalenie	216
Tok postępowania: apelacja i postępowanie apelacyjne	219
Ważne przepisy: apelacja	220
Ważne przepisy: skład sądu w okresie stanu epidemii	220
Wzór zarządzenia w przedmiocie zażądania akt sądu pierwszej instancji ...	221
Wzór apelacji w sprawie o alimenty	222
Ważne przepisy: wymagania formalne co do apelacji	227
Wzór postanowienia o odrzuceniu apelacji	228
Ważne przepisy: nadanie biegu apelacji	230
Ważne przepisy: odrzucenie apelacji	230
Przykłady z orzecnictwa	230

Wzór wyroku sądu drugiej instancji	231
Ważne przepisy: procedowanie w postępowaniu apelacyjnym	233
Ważne przepisy: rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji	234
Przykłady z orzecznictwa	235
Ważne przepisy: nadanie klauzuli wykonalności	236
Wzór wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji	237
Wzór uzasadnienia sądu drugiej instancji	237
Ważne przepisy: uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji	245
Przykłady z orzecznictwa	246
Ważne przepisy: prawomocność orzeczeń	247
Wzór wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia zażalenia	247
Wzór zarządzenia w przedmiocie wezwania do usunięcia braków formalnych wniosku o przywrócenie terminu	248
Wzór postanowienia o odrzuceniu wniosku o przywrócenie terminu i odrzuceniu zażalenia	250
Przykłady z orzecznictwa	251
Wzór zarządzenia o zwrocie akt	252
Wzór zarządzenia końcowego	253
Schematy	255
Bibliografia	265
Wykaz orzecznictwa	267

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Akty prawne

- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)

2. Czasopisma i publikatory

- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSP** – Orzecznictwo Sądów Polskich
- PPC** – Polski Proces Cywilny

3. Inne skróty

- SA** – sąd apelacyjny
- SR** – sąd rejonowy
- SO** – sąd okręgowy
- SN** – Sąd Najwyższy
- TK** – Trybunał Konstytucyjny
- NSA** – Naczelny Sąd Administracyjny
- WSA** – wojewódzki sąd administracyjny

SŁOWO WSTĘPNE

Co roku najwięcej spraw o alimenty wnoszonych jest z powództwa dzieci (w 2019 r. stanowiły one 41,2 tys.)¹. Z tego względu znajomość zagadnień materialnoprawnych, jak i procesowych związanych z alimentacją małoletniego dziecka stanowi pożądaną kompetencję z perspektywy osób zamierzających wykonywać lub już wykonujących zawody prawnicze. Skutecznie przybliża tę problematykę niniejsza książka autorstwa Aleksandry Partyk i Tomasza Partyka. Autorzy kontynuują konwencję znaną już z ich poprzednich publikacji. Oferują Czytelnikowi przewodnik po procesie cywilnym na przykładzie sprawy o alimenty na rzecz małoletniego dziecka w oparciu o konkretny fikcyjny stan faktyczny. Opracowanie rozpoczyna się od analizy czynności podejmowanych przed wszczęciem postępowania i prowadzone jest przez czynności podejmowane przed sądem pierwszej instancji, aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Szczególnie cenne są wskazówki dotyczące działań podejmowanych na etapie postępowania zabezpieczającego. Czytelnik zapoznając się z poszczególnymi etapami postępowania w tej fikcyjnej sprawie, otrzymuje komentarz naukowy do omawianych instytucji, informacje o ważnych na danym etapie przepisach, przykłady z orzecznictwa oraz wzory pism procesowych. Sprawne zapamiętywanie przebiegu postępowania wspierają również schematy zamieszczone na końcu książki. Podkreślić należy, że Autorzy nie ograniczają się do zagadnień ściśle procesowych. Pełne zrozumienie działań podejmowanych w tym postępowaniu wymaga także znajomości materialnoprawnych aspektów alimentacji małoletniego dziecka. Taka kompleksowa prezentacja umożliwi Czytelnikowi spojrzenie na materialnoprawną i procesową sytuację uczestników tego postępowania. Formuła ta jest niezwykle cenna z perspektywy studentów poznających polski proces cywilny. Jest to z pewnością jeden z najtrudniejszych egzaminów na studiach prawniczych. Lektura tej książki stanowi cenną alternatywę dla teoretycznych analiz i „suchych” komentarzy do przepisów. Ułatwi z pewnością zrozumienie zasad i funkcji poszczególnych etapów postępowania, a tym samym w przyszłości zwiększy szanse na udzielenie skutecznej pomocy prawnej klientowi. Podkreślić w tym miejscu wypada walory językowe tej publikacji, gdyż Autorom udało się tę skomplikowaną tematykę przedstawić w bardzo przystępny językowo sposób. Materiał zgromadzony w tej publikacji

¹ <https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/publikacje/download,2779,13.html> (dostęp: 4.10.2021 r.).

stanowi cenne wsparcie w nauczaniu postępowania cywilnego i prawa rodzinnego na studiach prawniczych i aplikacjach. Książka ta stanowi przykład wykorzystania w dydaktyce prawa nowoczesnych metod nauczania. Autorzy wykorzystują w książce nie tylko własne doświadczenia związane z pracą w sądzie, ale również te zdobywane w czasie prowadzenia zajęć ze studentami. Nie ma wątpliwości, że sama znajomość przepisów nie jest wystarczająca do zrozumienia mechanizmów funkcjonujących w postępowaniu przed sądem. Konieczne jest bowiem powiązanie nauczanych treści z praktyką dnia codziennego. Zadanie to Autorzy zrealizowali na wysokim poziomie.

Kraków, 1.10.2021 r.

Agnieszka Kubiak-Cyrul

OD AUTORÓW

Niniejsza książka – trzecia już z serii roboczo określonej przez nas jako „postępowanie cywilne krok po kroku”¹ – stanowi kolejną próbę zaprezentowania przebiegu procesu cywilnego, tym razem na przykładzie sprawy o alimenty, do których łożenia obowiązany jest rodzic względem małoletniego dziecka. Tak jak w poprzednich opracowaniach, również w niniejszym tło rozważań prawnych stanowi rozwijający się fikcyjny stan faktyczny, w którym toczy się spór o alimenty pomiędzy małoletnią powódką (reprezentowaną przez matkę) a jej ojcem – pozwanym. Naszą intencją było przedstawienie Czytelnikom kluczowych zagadnień, które są istotne w sporze tego rodzaju. Skoncentrowaliśmy się na tym, aby wskazać, jak można sformułować pozew i inne pisma procesowe, a także przedstawić poszczególne czynności procesowe, które mogą być podejmowane w sprawie tego rodzaju, w szczególności w toku postępowania dowodowego.

Naszym pierwotnym zamysłem było przede wszystkim zaprezentowanie na łamach niniejszego opracowania istotnych instytucji procesu cywilnego, które nie zostały ujęte w poprzednich dwóch książkach, a to: wyroku zaocznego, postępowania zabezpieczającego oraz przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej. Kwestie te faktycznie przedstawiliśmy, opatrując je komentarzami naukowymi. W monografii przedstawiono wiele orzeczeń Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Dzięki zaprezentowanym orzeczeniom Czytelnik może zapoznać się z poglądami wyrażanymi w judykaturze w odniesieniu do kluczowych instytucji prawa procesowego oraz do materii alimentów. Niektóre z przytoczonych orzeczeń dotyczą problemów powstałych w dobie pandemii koronawirusa, np. kwestii uznawania kosztu zakupu masek ochronnych i środków dezynfekcji za usprawiedliwiony koszt utrzymania.

Należy zwrócić uwagę, że rozwój pandemii COVID-19 i związane z tym nowe regulacje prawne doprowadziły do stanu, w którym typowy proces cywilny w niemałym stopniu różni się od modelu, jaki był upowszechniony jeszcze do niedawna. Dlatego

¹ Wcześniejsze pozycje to: *Proces cywilny. Sprawa o zadośćuczynienie i odszkodowanie. Od wniesienia pozwu do prawomocnego wyroku*, Warszawa 2020 oraz *Postępowanie cywilne. Sprawa o podział majątku wspólnego. Od złożenia wniosku do prawomocnego zakończenia postępowania*, Warszawa 2021.

też uznaliśmy, że niniejsza książka nie może pomijać najnowszych rozwiązań prawnych, które będą obowiązywać co najmniej przez rok od ustania stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego, a niektóre z nich być może ukształtują przyszły model procesu cywilnego również w okresie postpandemicznym. Ostatecznie w opracowaniu znalazła się więc prezentacja instytucji zeznań świadka na piśmie, rozprawy zdalnej oraz wydania wyroku po zamknięciu rozprawy na posiedzeniu niejawnym. W książce zostały uwzględnione również zmiany proceduralne wprowadzone ustawą z 28.05.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1090), które weszły w życie z dniem 3.07.2021 r.

Książka ta nie stanowi kompendium z zakresu procesu cywilnego, jest natomiast swego rodzaju przewodnikiem ukazującym wybrane przez nas kluczowe instytucje procesowe, ze szczególnym naciskiem na ich praktyczne znaczenie. Obok informacji z zakresu procedury cywilnej, w monografii zaprezentowane zostały najistotniejsze zagadnienia materialnoprawne odnoszące się do problematyki alimentacji małoletniego dziecka.

Podobnie jak poprzednie opracowania z serii, również niniejsze adresowane jest w pierwszej kolejności do studentów prawa i aplikantów zawodów prawniczych, stanowiąc lekturę uzupełniającą, prowadzącą Czytelnika po meandrach procesu cywilnego, na przykładzie sprawy o alimenty na rzecz małoletniego dziecka. Naszym celem było bowiem przygotowanie takiego „przewodnika po procesie cywilnym”, z którego mogłyby korzystać osoby dopiero rozpoczynające zgłębianie tajników tej gałęzi prawa. Niemniej może ono stanowić pomoc również dla praktykujących przedstawicieli zawodów prawniczych, zwłaszcza dla adwokatów i radców prawnych, stanowiąc swoistą prezentację typowego procesu cywilnego w dobie epidemii COVID-19, z uwzględnieniem najnowszych rozwiązań legislacyjnych z tym związanych. Może ona również stanowić cenną lekturę dla mediatorów sądowych, asystentów sędziów oraz innych osób, które interesują się postępowaniami o alimenty.

Mamy nadzieję, że lektura niniejszej pozycji okaże się dla Czytelników owocna, a perepytanie procesowe stron pobudzą Ich zainteresowanie niewątpliwie fascynującą dziedziną prawa, jaką jest postępowanie cywilne.

Autorzy

Rozdział 1

PISEMNY ETAP POSTĘPOWANIA

Komentarz naukowy: materialnoprawne podstawy alimentów

Pojęcie alimentów wywodzi się z łacińskiego *alimentum* i oznacza „żywność”¹. Oczywiście świadczenia alimentacyjne nie służą jedynie pokryciu wydatków z związanych z wyżywieniem. Dzięki alimentom uprawniony może zabezpieczyć swoje usprawiedliwione potrzeby. Pobierane środki wydatkuje na artykuły spożywcze, odzież, obuwie, materiały do nauki, rozrywkę i sport, i inne cele.

W wielu przypadkach kwota należnych uprawnionemu alimentów stanowi kość niezgody między uprawnionym do świadczeń (lub jego przedstawicielem ustawowym) a obowiązującym do ich łożenia. Gdy stronom sporu nie udaje się wypracować wspólnego rozwiązania w tym zakresie, uprawniony niejednokrotnie decyduje się na zainicjowanie postępowania sądowego. W jego toku sąd będzie *ad casum* dekodował pojęcia kluczowe do wydania orzeczenia, jak „usprawiedliwione potrzeby uprawnionego” oraz „zarobkowe i majątkowe możliwości zobowiązanego”. W sprawach o alimenty doświadczenie życiowe sędziego często ma istotne znaczenie. Świadczenie alimentacyjne nie stanowi bowiem jedynie matematycznie wyliczanej sumy pieniędzy, choć w piśmiennictwie można spotkać się ze stwierdzeniem, że sprawy o alimenty „w gruncie rzeczy należą do spraw z zakresu zobiektywizowanej rachunkowości”². Wyrok w sprawie alimentacyjnej powinien uwzględniać wiele czynników, tak aby wydawane orzeczenie mogło stanowić optymalne rozwiązanie dla stron nie tylko na dzień wyrokowania, lecz także na kolejne miesiące, a może i lata.

¹ A. Kapuścińska, S. Owczarczuk, *Alimenty przyznane w trakcie procesu o rozwód*, „Przegląd Podatkowy” 2013/10, s. 29.

² J. Ignaczewski, *Komentarz do spraw o alimenty na dziecko* [w:] *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2014, s. 610.

Zgodnie z art. 128 k.r.o. **obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo**. Obowiązek ten ma charakter fundamentalny z punktu widzenia istnienia rodziny i łączących jej członków więzów krwi. W orzecznictwie wskazuje się, że w treści obowiązku alimentacyjnego mieści się obowiązek dostarczania środków utrzymania, a także w miarę potrzeby sprawowania pieczy, pielęgnowania i zapewnienia wypoczynku³. Realizacja tego obowiązku może polegać na dostarczaniu środków utrzymania i wychowania w formie świadczeń pieniężnych bądź w formie świadczeń w naturze. Wybór formy świadczenia należy do uprawnionego⁴.

Warto powtórzyć za Sądem Okręgowym w Olsztynie (wyrok z 19.12.2018 r., VI RCa 315/18, LEX nr 2613425), że alimenty służą zaspokajaniu potrzeb bieżących, stąd nie można ich „nadrobić” w przyszłości.

Istotne jest, że stosunek uprawnionego i zobowiązanego do alimentów wynika **z mocy prawa**⁵. Nie jest więc tak, że to dopiero wydanie prawomocnego wyroku w sprawie o alimenty oznacza, że uprawniony może domagać się świadczeń od zobowiązanego. Najlepiej jest, gdy to możliwe, by ustalenia w zakresie alimentów zostały poczynione polubownie – w zgodzie i wzajemnym zrozumieniu, bez potrzeby angażowania sądu.

Obok alimentów *sensu stricto* istnieją roszczenia o nieco odmiennym, choć zbliżonym charakterze. Za takie uznać należy roszczenie z art. 27 k.r.o. o zasądzenie kwoty tytułem przyczynienia się do zaspokajania potrzeb rodziny, które może być traktowane jako roszczenie quasi-alimentacyjne. Jak wyjaśnił to Sąd Najwyższy w uchwale z 13.07.2011 r., III CZP 39/11, LEX nr 852349, pomiędzy obowiązkiem ustanowionym w art. 27 k.r.o. a obowiązkiem alimentacyjnym (art. 128 i n. oraz art. 60 k.r.o.) istnieje pewne podobieństwo, jednak o tożsamości tych obowiązków nie może być mowy; można mówić co najwyżej o „alimentacyjnym charakterze” obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny; konstatacja ta nie upoważnia jednak do formułowania tezy, że między małżonkami – w czasie trwania małżeństwa – istnieje obowiązek alimentacyjny *sensu stricto*⁶. W sprawach o przyczynienie się do zaspokajania potrzeb rodziny sąd nie orzeka o zasądzeniu „odrębnych” świadczeń na rzecz członków rodziny, ale wskazuje kwotę świadczenia, która powinna być zasądzona dla

³ Wyrok NSA z 28.11.2008 r., II OSK 1222/08, LEX nr 543291.

⁴ Wyrok SN z 13.12.2000 r., III CKN 1412/00, LEX nr 1211023.

⁵ Zob. E. Kabza, *Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2014/6/821, s. 589; J. Skowrya, *Osadzenie w zakładzie karnym a zakres zdolności majątkowych i zarobkowych zobowiązanego do alimentacji*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2016/2, s. 54. Warto też powtórzyć za Sądem Najwyższym, iż o zakresie obowiązku alimentacyjnego decyduje ustawowy obowiązek alimentacyjny, a nie orzeczony (wyrok SN z 7.01.1998 r., III CKN 576/97, LEX nr 50643).

⁶ Zob. też: S. Kotas, *Dochodzenie roszczeń alimentacyjnych z art. 27 i 28 k.r.o.*, „Rodzina i Prawo” 2015/34–35, s. 70–71.

nich łącznie⁷. Można spotkać się z określeniem, iż są to „alimenty zbiorcze”⁸. Mogą być dochodzone, jak długo trwa małżeństwo stron, przy czym jest sporne, jak na zakres świadczenia rzutuje separacja faktyczna i bezdzietność (bądź brak małoletnich wspólnych dzieci na utrzymaniu)⁹.

Po rozwodzie podstawą do alimentacji byłego małżonka jest zaś art. 60 k.r.o. Dla orzekania o alimentach po rozwodzie kluczowa jest treść wyroku rozwodowego, a w szczególności rozstrzygnięcie sądu w zakresie winy w rozkładzie pożycia. Zgodnie z art. 60 § 1 k.r.o. małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego. Natomiast w oparciu o art. 60 § 2 k.r.o. jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

Warto powtórzyć za Sądem Najwyższym (postanowienie z 18.01.2019 r., III CZP 63/18, LEX nr 2607940), iż alimenty zasądzone w wyroku rozwodowym na rzecz rozwiedzonego małżonka są płatne nie od daty wyroku, ale dopiero od daty jego uprawomocnienia się, przed tą bowiem datą obowiązek alimentacyjny z art. 60 k.r.o. w ogóle nie powstaje. Brak określenia w wyroku daty, od jakiej alimenty mają być płatne, niczego zmienić nie może, ponieważ datę tę stanowi, z mocy samego prawa, data uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwód. Alimenty orzeczone w wyroku rozwodowym mogą być sporne nie tylko co do wysokości, ale również, co do zasady i w wypadku zaskarżenia tego rozstrzygnięcia, wyrok w częściach orzekających rozwód i o alimentach uprawomocni się w różnych datach.

Jak podkreśla Sąd Najwyższy w wyroku z 3.10.2017 r., I UK 390/16, LEX nr 2397633. obowiązek alimentacyjny między małżonkami (rozwiedzionymi małżonkami) z uwagi na funkcję mu przypisaną koncentruje uwagę na formie pieniężnej, polegającej na uiszczaniu określonych sum pieniężnych w regularnych odstępach czasu. Jednak w praktyce, z uwagi na konkretne okoliczności faktyczne, może także polegać na: świadczeniu w naturze, np. zapewnieniu opieki (osoby starsze, niesamodzielne), użyczeniu lokalu, jak też może sprowadzać się do dostarczania żywności, ubrań, opału na zimę, ponoszenia kosztów związanych z użytkowaniem np. samochodu.

⁷ Stronami tego rodzaju sporu są małżonkowie.

⁸ T. Smyczyński, *Glosa do wyroku SN z dnia 28 stycznia 1998 r., II CKN 585/97, OSP 1999/2*, s. 29.

⁹ Por. wyrok SO w Słupsku z 21.02.2018 r., LEX nr 2479355; zob. też: M. Nawrocki, *Separacja faktyczna w praktyce orzeczniczej sądów rodzinnych*, „Rodzina i Prawo” 2015/34–35, s. 146.

Ustawodawca wprowadza reguły dotyczące kolejności realizowania obowiązku alimentacyjnego. Jak wynika z art. 129 § 1 k.r.o., obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi, a wstępnych przed rodzeństwem; jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych – obciąża bliższych stopniem przed dalszymi. Jednocześnie w myśl art. 129 § 2 k.r.o. krewnych w tym samym stopniu obciąża obowiązek alimentacyjny w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym. Wstępnym jest osoba, od której inna pochodzi; są to zatem rodzice, dziadkowie, pradiadkowie, prapradziadkowie itd. Zstępni natomiast to osoby, które pochodzą od innej, jak dzieci, wnuki, prawnuki, praprawnuki itd. W przypadku małoletnich dzieci (które nie mają własnych zstępnych) w pierwszej kolejności obowiązek alimentacyjny spoczywa na ich rodzicach¹⁰. Najwięcej spraw o alimenty jest w praktyce rozpoznawanych pomiędzy tymi osobami.

Na podstawie art. 132 k.r.o. obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami. Należy przyjąć, iż obowiązek alimentacyjny dalszego krewnego istnieje nie tylko wtedy, gdy bliższy krewny nie ma możliwości wypełniania tego obowiązku, lecz może powstać także wtedy, gdy bliższy krewny mimo takich możliwości nie wywiązuje się ze swych obowiązków¹¹. Przykładowo, gdy rodzic dziecka nie może z przyczyn zobiektywizowanych wywiązać się z ciężącego na nim obowiązku alimentacyjnego, obciąży on jego rodziców (dziadków dziecka). Sąd Najwyższy w wyroku z 22.04.1974 r., III CRN 66/74, LEX nr 7468, zwrócił w szczególności uwagę, iż zasądzenie alimentów od osób zobowiązanych w dalszej kolejności, o ile znajdują się oni w sytuacji gorszej od krewnego zobowiązanego w bliższej kolejności, nie daje się pogodzić z zasadami współżycia społecznego.

W wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu z 4.07.2018 r., III RC 759/17, LEX nr 2529212, trafnie wyjaśniono, że obowiązek alimentacyjny rodziców nie dzieli się na część macierzystą i część ojczystą, co miałoby oznaczać, że w razie gdyby jedno z rodziców

¹⁰ W wyroku WSA w Gdańsku z 17.10.2013 r., III SA/Gd 537/13, LEX nr 1438673, podkreślono, iż umieszczenie dzieci w rodzinie zastępczej – stanowiącej formę ograniczenia władzy rodzicielskiej – nie znosi ciężącego na rodzicach w stosunku do ich dzieci obowiązku alimentacyjnego, w szczególności w sytuacji, gdy piecza sprawowana przez dziadków wspierana finansowo przez państwo okazuje się niewystarczająca dla zaspokojenia potrzeb dzieci. Przerzucanie całego ciężaru związanego z utrzymaniem dzieci tylko na ich dziadków i na państwo jest nieuprawnione i nie może zasługiwać na aprobatę.

¹¹ Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 16.03.1967 r., II CR 88/67, OSNC 1967/9, poz. 168, art. 133 § 1 k.r.o. nakłada obowiązek alimentacyjny na rodziców dziecka. Dopiero gdyby żadne z rodziców nie było w stanie wypełnić swego obowiązku alimentacyjnego, wejdzie w grę posiłkowy obowiązek krewnego dalszego (art. 132 i 129 § 1 k.r.o.). Por. też wyrok SO w Nowym Sączu z 5.12.2013 r., III Ca 775/13, LEX nr 1716547. Zob. też wyrok SO w Sieradzu z 22.05.2013 r., I Ca 155/13, LEX nr 1716698.

nie było w stanie łożyć na potrzeby dziecka, wyręczyć je w tym powinni jego krewni. Obowiązek alimentacyjny dalszych krewnych nie powstaje dopóty, dopóki istnieje choćby jeden z krewnych bliższych stopniem, zdolny do wypełnienia tego obowiązku, zaś jeżeli przechodzi na dalszych krewnych – jest „rozdzielany” stosownie do możliwości zarobkowych i majątkowych każdego z nich.

Jak wcześniej wskazano, większość spraw o alimenty rozpoznawana jest między małoletnimi dziećmi (dochodzącymi świadczeń) a ich rodzicami (jednym z nich). Rodzice mogą jednak sami domagać się alimentów od dzieci (np. może żądać ich schorowany rodzic w postępowaniu przeciwko jego pełnoletnim dzieciom). Możliwe są także inne układy sytuacyjne. Alimentów domagać się można np. od dziadków lub od rodzeństwa. Zdarzają się nawet sprawy o alimenty od dalszych krewnych.

Jeśli chodzi o alimenty na rzecz dzieci od ich rodziców, to kluczowe znaczenie przy ustalaniu ich wysokości ma art. 133 § 1 k.r.o. Na jego podstawie rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Ustawodawca w art. 133 § 3 k.r.o. przewidział, że rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możności samodzielnego utrzymania się. Warto podkreślić, że **dziecko ma prawo do równej z rodzicami stopy życiowej**, co zostanie szerzej omówione w dalszej części rozdziału¹².

Z ustawy nie wynika, aby dziecko miało tracić prawo do świadczeń alimentacyjnych z nadejściem pełnoletności lub innego sztywno określonego zdarzenia¹³. Sąd Najwyższy w wyroku z 27.02.1981 r., III CRN 18/81, LEX nr 1633982, zaznaczył, iż o ustaniu obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec dzieci nie decyduje w sposób automatyczny ukończenie przez dziecko pewnej granicy wieku, lecz możliwość i stopień samodzielnego utrzymywania się przez to dziecko. Zatem świadczenia alimentacyjne są należne, dopóki dziecko nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, chyba że jego dochody z majątku wystarczają mu na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Jak zauważył Sąd Rejonowy w Legionowie w wyroku z 22.01.2019 r., III RC 400/17, LEX nr 2637009, jest to jedyna miarodajna okoliczność, od której zależy trwanie bądź też ustanie tego obowiązku.

¹² Zob. np. wyrok SR w Legionowie z 22.01.2019 r., III RC 400/17, LEX nr 2637009.

¹³ Powyższe trafnie wyartykułował SR w Grajewie w wyroku z 6.02.2019 r., III RC 120/18, LEX nr 2627420, wskazując, iż obowiązek ten nie jest ograniczony przez żaden sztywny termin, taki jak termin dojścia przez alimentowanego do pełnoletności. Nie jest także związany ze stopniem wykształcenia w tym sensie, że nie ustaje z chwilą osiągnięcia przez alimentowanego określonego stopnia podstawowego lub średniego wykształcenia.

W sprawie o alimenty sąd powinien więc zweryfikować, czy uprawniony do alimentów jest samodzielny finansowo oraz czy posiada on dochody z majątku, które pozwalałyby mu na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania – w całości lub w części. Jeśli uprawniony nie może utrzymać się samodzielnie i nie dysponuje majątkiem, to może domagać się świadczeń od osób zobowiązanych. Możliwość samodzielnego utrzymania zależy w szczególności od wieku uprawnionego i jego sytuacji osobistej. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z 21.05.1975 r., III CRN 72/75, LEX nr 1634948, usprawiedliwione potrzeby dziecka winny być ocenione nie tylko na podstawie wieku, lecz również miejsca pobytu dziecka, jego środowiska, możliwości zarobkowych osób zobowiązanych do jego utrzymania oraz całego szeregu okoliczności każdego konkretnego wypadku. Sąd Najwyższy podkreślił przy tym, iż w szczególności pojęcia usprawiedliwionych potrzeb nie można odrywać od pojęcia zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Pojęcia te w praktyce pozostają we wzajemnej zależności i obie przesłanki wzajemnie na siebie rzutują, zwłaszcza przy ustalaniu przez sąd wysokości alimentów.

Inaczej kwestia możliwości samodzielnego utrzymania kształtuje się w przypadku dziecka kilkuletniego i nastolatka, odmiennie zaś u osoby dorosłej, studiującej, która mogłaby połączyć naukę w szkole wyższej z pracą, chociażby w ograniczonym zakresie¹⁴. Dla kwestii alimentacji osoby podejmującej naukę w szkole wyższej istotne jest przy tym to, czy faktycznie w okresie studiów uczy się ona i zdaje egzaminy¹⁵. Warto podkreślić, że dziecko po osiągnięciu pełnoletności nie traci uprawnień do alimentów, nawet jeżeli zdobyło także wykształcenie umożliwiające podjęcie pracy zawodowej, jeżeli podejmuje starania o kontynuowanie nauki, przejawiające się w realnych, a nie jedynie deklarowanych lub pozornych działaniach zmierzających do zdobycia wyższych kwalifikacji lub wykształcenia¹⁶. Natomiast warto powtórzyć za Sądem Najwyższym (wyrok z 17.12.1976 r., III CRN 280/76, LEX nr 5048), iż jeśli dziecko ukończyło średnią szkołę zawodową, uzyskało konkretny zawód dający możliwość zatrudnienia i nie podjęło od razu wyższych studiów, a jego wiek przekracza znacznie normalny wiek młodzieży rozpoczynającej wyższe studia, nie może żądać

¹⁴ Jak trafnie zauważył SR w Świnoujściu w wyroku z 16.02.2021 r., III RC 122/20, LEX nr 3126701, okresowo odbywana nauka na studiach wyższych w formie zdalnej (z powodu pandemii), nie oznacza, że student studiów stacjonarnych może podjąć stałą pracę.

¹⁵ Dziecku, które podjęło wyższe studia, przysługuje w stosunku do rodziców roszczenie alimentacyjne, w zasadzie do ich ukończenia, wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 17.12.1976 r., III CRN 280/76, LEX nr 5048. Jednocześnie w innym judykacie Sąd Najwyższy podkreślił, że rodzice nie są obowiązani dostarczać środków utrzymania dziecku, które, będąc już przygotowane należycie do wykonywania przez nie odpowiedniego dla niego zawodu, podejmuje dla podniesienia swych kwalifikacji dalsze kształcenie się, ale w studiach się zaniedbuje, nie robi należytych postępów, nie otrzymuje obowiązujących zaliczeń, nie zdaje w terminie przepisanych egzaminów, a zwłaszcza jeżeli z własnej winy powtarza lata studiów i wskutek tego nie kończy studiów w przewidzianym programem okresie (wyrok z 8.08.1980 r., III CRN 1440/80, LEX nr 2546). Zob. też wyrok SR dla miasta stołecznego w Warszawie z 12.01.2021 r., VI RC 144/19, LEX nr 3118464.

¹⁶ Wyrok SR w Chełmnie z 18.03.2020 r., III RC 17/19, LEX nr 2944271.

od rodziców finansowania znacznie opóźnionych studiów, lecz powinno podjąć pracę zarobkową i wykorzystać szerokie możliwości, jakie Państwo stwarza osobom dorosłym w zakresie zaocznych studiów wyższych¹⁷.

Podejmowanie przez uprawnionego studiów wyższych należy uznawać za działanie pożądane z punktu widzenia rozwoju tej osoby, perspektyw, jakie niesie zdobywanie wykształcenia¹⁸.

Warto przypomnieć również stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale z 31.01.1986 r., III CZP 76/85, OSNC 1987/1, poz. 4, iż niemożność samodzielnego utrzymania się przez pełnoletnie dziecko ze względu na całkowitą niezdolność do pracy spowodowaną narkomanią nie wyłącza obowiązku alimentacyjnego rodziców. Natomiast nieusprawiedliwiona odmowa podjęcia przez dziecko pracy nie stanowi przesłanki reaktywującej obowiązek alimentacyjny rodzica¹⁹.

Obowiązek alimentacyjny wygasa, gdy uprawnione dziecko uzyska zdolność do samodzielnego utrzymania się²⁰. Gdy uprawniony po studiach podejmuje pracę, istnieje podstawa do orzeczenia o wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego²¹. Osoba, która dysponuje tytułem magistra (bądź kilkoma tytułami magisterskimi) i może znaleźć zatrudnienie, nie może domagać się, aby jej rodzice łożyli na nią alimenty. Podnoszenie kwalifikacji i pobieranie na ten cel świadczeń alimentacyjnych nie może trwać w nieskończoność, jak słusznie zauważył Sąd Rejonowy w Kole w wyroku z 23.06.2020 r., III RC 263/19, LEX nr 3102745.

Nie oznacza to jednak, że obowiązek alimentacyjny między rodzicami a samodzielnymi majątkowo dziećmi nie może „odżyć”. Dziecko, które osiągnęło samodzielność finansową, może bowiem znaleźć się w trudnej sytuacji materialnej. Wówczas będzie mogło domagać się alimentów od swoich rodziców, jednak tylko wtedy, gdy będzie znajdowało się w niedostatku²². Jak podkreślił Sąd Najwyższy w uchwale z 16.12.1987 r., III CZP 91/86, LEX nr 3342, jeżeli dziecko po zdobyciu samodzielności zawodowej znajdzie się w niedostatku, jego uprawnienia alimentacyjne w stosunku do rodziców mogą wynikać jedynie z art. 133 § 2 k.r.o. Szersze uprawnienia, przewidziane w art. 133 § 1 k.r.o., raz wygasłe, nie mogą powstać na nowo.

¹⁷ Zob. też: wyrok SN z 14.11.1997 r., III CKN 257/97, LEX nr 32211.

¹⁸ Zob. wyrok SN z 6.08.1998 r., I CKN 812/97, LEX nr 1216966.

¹⁹ Tak: wyrok SN z 10.11.1998 r., III CKN 565/98, LEX nr 1214448.

²⁰ Por. wyrok SO w Poznaniu z 15.01.2021 r., II Ca 452/20, LEX nr 3188097. Sąd ten zauważył również, że uwzględniając powództwo o uchylenie obowiązku alimentacyjnego, sądy posługują się zróżnicowaną terminologią. W sentencji wyroku „ustalają” (ewentualnie „stwierdzają”) „uchylenie obowiązku alimentacyjnego”, „wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego”, „ustanie obowiązku alimentacyjnego”.

²¹ Zob. np. wyrok SR w Kielcach z 11.03.2021 r., III RC 741/20, LEX nr 3189657.

²² Z. Krzemiński, *Alimenty i ojcostwo, Komentarz*, Warszawa 2008, s. 27.

Warto również podkreślić, że obowiązek względem dzieci z obecnego małżeństwa nie ma pierwszeństwa przed tym względem dzieci z poprzedniego małżeństwa²³. Należy to odnieść również do zasad alimentowania dzieci ze związków nieformalnych.

Jeśli chodzi o **alimenty inne niż uiszczane na rzecz dzieci, które nie są jeszcze zdolne do samodzielnego utrzymania się, to przysługują one, jeżeli uprawniony znajduje się w niedostatku** (art. 133 § 2 k.r.o.). Oznacza to przykładowo, że rodzic może domagać się alimentów od dziecka, jeśli znalazłby się w tak trudnej sytuacji życiowej, którą można byłoby uznać za niedostatek. Ustawodawca nie zdefiniował tego pojęcia. Eksplikacje tego pojęcia można znaleźć w orzecznictwie sądowym. Przykładowo Sąd Najwyższy w wyroku z 5.05.1998 r., I CKN 242/98, LEX nr 327913, uznał, iż o niedostatku mowa, jeśli człowiek nie ma w ogóle lub nie ma dostatecznych własnych środków utrzymania, które mogłyby zaspokoić jego usprawiedliwione, podstawowe potrzeby. Z kolei w wyroku z 7.09.2000 r., I CKN 872/00, LEX nr 530682, Sąd Najwyższy przyjął, że w niedostatku znajduje się ten, kto nie może własnymi siłami zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb w całości lub w części; a usprawiedliwione potrzeby to takie, których zaspokojenie zapewni uprawnionemu normalne warunki bytowania, odpowiednie do jego stanu zdrowia i wieku. W piśmiennictwie wskazuje się, że niedostatek zaistnieje, gdy określona osoba doznaje trudności z zaspokojeniem przynajmniej części swoich usprawiedliwionych i koniecznych potrzeb²⁴.

Przesądzenie, że powództwo o alimenty nie znajduje uzasadnionych podstaw, wyklucza jego uwzględnienie. Sąd oddali powództwo, jeśli roszczenie będzie dochodzone wobec osoby, która w świetle prawa nie jest zobowiązana do łożenia alimentów na rzecz powoda. Taki przypadek zajdzie, jeśli spór o alimenty będzie prowadzony między dwoma nieformalnymi partnerami lub między synową a teściową (stosunek powinowactwa nie wiąże się z obowiązkiem alimentacyjnym)²⁵. Do oddalenia powództwa doszłoby również, jeśli roszczenie o zasądzenie alimentów znajdowałoby wprowadzie podstawy w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ale w okolicznościach danej sprawy żądanie pozwu nie zostałoby wykazane zgodnie z zasadami rozkładu ciężaru dowodowego. Ponadto sąd może dojść do wniosku, że uprawniony do alimentów samodzielnie zaspokaja swoje potrzeby bytowe i nie ma podstaw do zasądzenia na jego rzecz świadczeń alimentacyjnych. Sąd może również uznać, że uprawniony nie wykazał, że znajduje się w stanie niedostatku, co również wyklucza uwzględnienie powództwa. Sąd może także ocenić, że dochodzone roszczenie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 144¹ k.r.o.) i wówczas zachodzi podstawa do oddalenia powództwa.

²³ Wyrok SR w Zduńskiej Woli z 3.09.2020 r., III RC 21/20, LEX nr 3147497.

²⁴ J. Ignaczewski, *Alimenty*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2016, s. 79.

²⁵ Por. wyrok WSA w Łodzi z 26.02.2013 r., II SA/Łd 1149/12, LEX nr 1343325.

Jeśli sąd dochodzi do wniosku, że powództwo jest usprawiedliwione co do zasady, kolejną kwestią jest weryfikacja tego, jaką kwotę powinien zasądzić na rzecz powoda. Nie ma jednej metody wyliczania wysokości należnych alimentów. W niektórych systemach prawnych przewidziane są odgórne wytyczne w tym zakresie, ale polski ustawodawca dotychczas nie zdecydował się na takie rozwiązanie. **Wysokość alimentów** nie jest jednak ustalana w sposób abstrakcyjny²⁶. Ustalenie alimentów następuje *ad casum*, biorąc pod uwagę konkretne okoliczności danego przypadku. Przy czynieniu stosownych analiz konieczne jest oparcie się na przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i uwzględnienie sytuacji dotyczącej uprawnionego i zobowiązanego. Przyznawane alimenty to świadczenia powtarzające się, stąd nie jest możliwe wyliczenie tego, ile powinny dokładnie (co do złotego) wynieść w każdym kolejnym miesiącu. Należy się zgodzić ze stanowiskiem, że miesięczne alimenty są kwotą uśrednioną do potrzeb uprawnionego, które nie w każdym miesiącu są takie same²⁷. Konieczne jest więc ich uśrednianie, by kwoty odpowiadały potrzebom uprawnionego i możliwościom zobowiązanego w skali dłuższego okresu²⁸.

Alimenty mogą być świadczone w różnej postaci – nie tylko w formie pieniężnej. Obowiązek ten może być realizowany w staraniu o wychowanie dziecka, co wprost wynika z art. 135 § 2 k.r.o. Zgodnie z tym przepisem wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego; w takim wypadku świadczenie alimentacyjne pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego. Ponadto strony mogą ustalić, że określona część świadczeń zostanie przedstawiona w formie rzeczowej. Mogłoby mieć to znaczenie, gdyby zobowiązany do świadczeń alimentacyjnych miał możliwość dostarczać dziecku np. żywność z własnego gospodarstwa²⁹. Oczywiście, takie rozwiązanie nie będzie możliwe w wielu przypadkach. Rodzice mogą jednak ustalić, że część świadczeń alimentacyjnych będzie przekazywana w formie zakupów. Mogą być to np. pomoce szkolne, żywność, odzież. Rodzice mogliby też zdecydować, że jedno z nich ponosi koszt opłacenia określonych zajęć dodatkowych i o ten wydatek należy pomniejszyć wysokość alimentów przekazywanych w gotówce. Można wyobrazić sobie, że obowiązek alimentacyjny jest realizowany przez udzielenie uprawnionemu mieszkania. Na powyższe zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 6.05.1967 r., III CR 422/66, LEX nr 6157. W orzeczeniu tym wyszczególniono również, iż obowiązek alimentacyjny może być realizowany także przez zapewnienie opieki lekarskiej i domowej.

²⁶ Wyrok SR w Głubczycach z 6.08.2020 r., III RC 42/20, LEX nr 3127224.

²⁷ Tak wyrok SR w Olkuszu z 2.12.2020 r., III RC 129/20, LEX nr 3107803.

²⁸ Por. wyrok SO w Sieradzu z 28.12.2020 r., I Ca 363/20, LEX nr 3112194.

²⁹ Zob. J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 584.